

Zpracování osobních údajů školami

Václav Bartík, Eva Janečková

Wolters Kluwer
Česká republika

Zpracování osobních údajů školami

Zpracování osobních údajů školami

Václav Bartík, Eva Janečková

Wolters Kluwer
Česká republika

Vzor citace: BARTÍK, V., E. JANEČKOVÁ. *Zpracování osobních údajů školami*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013. 212 s.

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Bartík, Václav

Zpracování osobních údajů školami / Václav Bartík, Eva Janečková. – Praha : Wolters Kluwer ČR, 2013. – 212 s. – (Řízení školy)

Právní stav pub. k 30.10.2013

ISBN 978-80-7478-359-3

371 * 351.85 * 373/378 * 342.721 * (437.3)

– školství – Česko

– školy – Česko

– ochrana osobních údajů – Česko

– monografie

371 – Školství (organizace) [22]

Autoři:

JUDr. Václav Bartík, JUDr. Eva Janečková

Právní stav publikace k 30. 10. 2013

© Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013

ISBN 978-80-7478-359-3 (brož.)

ISBN 978-80-7478-360-9 (e-pub)

ISBN 978-80-7478-361-6 (pdf)

ISBN 978-80-7478-362-3 (mobi)

Obsah

Seznam zkratk	7
Úvod	8
Kapitola první Základní právní úprava ochrany osobních údajů	13
Kapitola druhá Některá ustanovení ZoOU	17
2.1 Základní pojmy používané v oblasti ochrany osobních údajů	17
2.2 Některé z povinností při zpracování osobních údajů	32
2.2.1 Povinnosti podle ustanovení § 5	32
2.2.2 Povinnost podle ustanovení § 11	41
2.2.3 Povinnost podle ustanovení § 12	43
2.2.4 Povinnost podle ustanovení § 13	44
Kapitola třetí Dokumentace škol a školských zařízení	51
3.1 Evidence dětí, žáků nebo studentů – školní matrika	52
3.2 Doklady o přijetí a průběhu vzdělávání	55
3.3 Třídní kniha	56
3.3.1 Elektronická třídní kniha	56
3.4 Kniha úrazů a záznamy o úrazech dětí, žáků a studentů	57
3.5 Povinnosti podle ZoOU vztahující se ke školské dokumentaci	60
Kapitola čtvrtá Vybrané problémy z praxe škol	65
4.1 Evidenční list dítěte nepřijatého k předškolnímu vzdělávání	65
4.2 Likvidace osobních údajů v podobě omluvenek	68
4.3 Zveřejňování údajů žáků a studentů	70
4.3.1 Zveřejňování údajů o žácích a o jejich prospěchu	71
4.3.2 Zveřejňování osobních údajů žáků spolu s informací o jejich přijetí, či nepřijetí na školu	74
4.3.3 Zveřejnění osobních údajů bývalých žáků / studentů	75
4.4 Fotografie žáků školy	76
4.5 Vysvědčení	78
4.6 Elektronické karty	82
4.7 Citlivé osobní údaje zpracovávané školami	85

4.8	Přístup k osobním údajům	89	
4.9	Pojištění	91	
Kapitola pátá			
Vysoké školy			94
5.1	Zveřejňování jmen studentů-dlužníků	99	
5.2	Rodné číslo jako specifický symbol při platbě poplatku za přijímací řízení	101	
Kapitola šestá			
Kamery se záznamem ve školství			104
6.1	Nejčastěji uváděné důvody pro instalaci kamerového systému	104	
6.2	Právo na soukromí dětí	106	
6.3	Další povinnosti podle ZoOU	111	
Kapitola sedmá			
Speciální školství			115
Kapitola osmá			
Personalistika			120
8.1	Předpracovní vztahy	121	
8.2	Pracovní poměr	128	
8.3	Citlivé osobní údaje v personalistice	138	
8.4	Uchovávání osobních údajů zaměstnanců po skončení pracovního poměru	144	
Kapitola devátá			
Mlčenlivost a některé aspekty při nakládání s informacemi			147
Seznam právních předpisů			152
Seznam materiálů Úřadu pro ochranu osobních údajů			156
Seznam použité literatury			157
Přílohy			159
ZÁKON č. 101/2000 Sb.			159
ZÁKON č. 561/2004 Sb.			184
VYHLÁŠKA č. 354/2005 Sb.			189
Věcný rejstřík			206

Seznam zkratek

- EU** – Evropská unie
- MŠMT** – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
- NOZ** – (nový občanský zákoník) – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- ObčZ** – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- ÚOOÚ** – Úřad na ochranu osobních údajů
- RČ** – rodné číslo
- ZoA** – zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a o spisové službě a o změně některých zákonů
- ZOEO** – zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech (o evidenci obyvatel)
- ZoOU** – zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů
- ZoPP** – zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů
- ZOSPI** – zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím
- ZoSPOD** – zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- ZoOUIIS** – zákon č. 256/1992 Sb., o ochraně osobních údajů v informačních systémech

Úvod

Školství je obor, s nímž nebo s jeho výsledky se postupně setkáváme všichni. Vzdělávání je právem i povinností každého, na kterého taková povinnost dopadá. Od malých dětí v mateřských školkách až po děti v zásadě dospělé a jejich rodiče na straně jedné a školská zařízení různých druhů a typů, která vzdělávání poskytují, na straně druhé. Právo na vzdělání patří mezi základní práva. Vzdělávání, jak plyne z čl. 33 Listiny základních práv a svobod, je právem i povinností.

Listina, která toto právo zařadila mezi hospodářská, sociální a kulturní práva, říká: „Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon. Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách. Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu. Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.“

Vzdělávací proces je upraven řadou právních norem, zákonů i vyhlášek a celý systém je poněkud nepřehledný. I základní zákon, tedy zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „školský zákon“), má od doby svého přijetí více jak 30 novel a je natolik „specifický“, že i Nejvyšší správní soud v jednom ze svých rozsudků¹ uvedl: „Soud však poukazuje na problematickou právní úpravu obsaženou ve školském zákoně, v níž se těžko orientují nejen děti, žáci, studenti a jejich rodiče, ale též školy a školská zařízení.“

Jako prakticky vše, co se nějakým způsobem týká lidí, jimž je poskytován nějaký statek nebo služba, se neobejde bez informací o jejich uživatelích, poskytovatelích, právech, ale i povinnostech. A v případech, že jsou zpracovávány informace o lidech, fyzických osobách, musí být brán v potaz i takový aspekt, jako je ochrana informací o lidech, tedy subjektech údajů podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoOU“).

Ochrana osobních údajů – tak, jak je dnes zakotvena v právním řádu České republiky a prakticky všech států, na něž se Česká republika politicky orientuje, a mezinárodních organizací – si neklade za cíl absolutně bránit používání osobních údajů jiných lidí; jejím jediným deklarovaným a s větším či menším

¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 1 As 160/2012-41 ze dne 30. ledna 2013.

úspěchem naplňovaným cílem je zabránit zneužití osobních údajů a zároveň umožnit přístupnost osobních údajů k legálním účelům.²

Je také nutné si uvědomit, že ochrana osobních údajů nestojí v našem právním řádu samostatně, ale je součástí mnohem širší oblasti a tou je ochrana soukromí.

Ochrana soukromí se v poslední době stala nedílnou součástí našeho života. Jako obecný fenomén je stále častěji vnímána jako něco, co vyžaduje zvláštní pozornost. Je jí – zejména v posledních několika letech – věnována značná pozornost i státem samotným. To se projevuje například tím, že řada právních předpisů obsahuje zvláštní ustanovení týkající se ochrany soukromí a osobního života nebo ochrany osobních údajů, jsou stanovovány daleko přesnější limity pro to, kdo a k jakým informacím má či může mít přístup atd.

Navenek se tedy běžnému občanovi může zdát, že stát na sebe přebírá jistou roli ochránce soukromí. Lze tak vyzorovat tendence spoléhat se na stát při ochraně práv v oblasti ochrany soukromí. Vzhledem k tomu, že se většině osob může jevit soudní ochrana neefektivní, ať už z důvodů nákladnosti, délky řízení či nutnosti vyhledat pomoc právníků, mohlo by jistě leckoho napadnout využít právě státu, a to prostřednictvím specializovaných úřadů (např. Úřad pro ochranu osobních údajů, veřejný ochránce práv).³

Komplex právních předpisů, který se týká škol, školství, žáků, pedagogických pracovníků, vysokoškolských učitelů (zákon o vysokých školách je označuje jako akademické pracovníky), ale i poskytovaných služeb, vzdělávání, dalších činností a různých povinností je až neuvěřitelně široký a zahrnuje tak široké spektrum, že jeho obsáhnutí jednou osobou je vlastně nereálné předpokládat. Jen zákonů ve vztahu ke školství je více jak sto.

Zasadit ochranu osobních údajů do právního rámce školství v širším slova smyslu, tedy od škol mateřských až po školy vysoké a vzdělávání v celé rozmanité škále těchto vzdělávacích institucí je na jednu stranu z pohledu samotného ZoOU relativně jednoduché, na stranu druhou, vzhledem k šíři problematiky a jejích specifik i nesmírně složité. Jak bylo výše naznačeno, poskytování vzdělávání a celý vzdělávací proces je regulován velkým počtem právních norem, odhlédneme-li od zákonů jako takových, tak prováděcí předpisy, zejména tedy vyhlášky, tvoří velmi rozmanitou směsici, upravující takové věci, jako jsou stravovací normy pro žáky ve školních jídelnách, vyhláška upravující dokumentaci škol, vyhláška, kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně-vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče, vyhláška o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých a desítky dalších. Všem těmto předpisům je společné, že nějakým způsobem reflektují žáka, studenta pedagogického pracovníka a s tím souvisejí informace a evidence.

² MATOUŠOVÁ, M. a L. HEJLÍK. *Osobní údaje a jejich ochrana*. 2. vyd. Praha, 2008, s. 2.

³ BARTÍK, V. a E. JANEČKOVÁ. Zveřejňování osobních údajů periodickým tiskem. *Právní rozhledy*. 2009, č. 2, s. 60 a násl.

Vztah ZoOU k různým školským předpisům se bude primárně řídit jedním ze základních pravidel, tedy že ZoOU sám respektuje zvláštní právní úpravy, a pokud obsahují nějakou povinnost spojenou se zpracováváním osobních údajů, respektuje ji a to tak, že podle § 5 odst. 2 písm. a) ZoOU správce osobních údajů ani nepotřebuje souhlas fyzické osoby se zpracováním jeho údajů tehdy, jestliže provádí zpracování nezbytné pro dodržení své právní povinnosti.

Problém je, že z uvedeného ustanovení a jeho dikce je zřejmé, že se taková právní povinnost bude týkat povinností stanovených právním předpisem. Takový předpis dokonce ani nemusí přímo formálně stanovovat nebo určovat, že osobní údaje budou zpracovávány. K uplatnění výjimky bude bezpochyby postačovat skutečnost, že bez zpracování osobních údajů by správce nemohl dodržet svou právní povinnost stanovenou právním předpisem. Ostatně zatím jen výjimečně obsahují právní předpisy přímo pravidla zpracování osobních údajů.

K tomu, aby si správce osobních údajů mohl být jist, že může údaje zpracovávat bez souhlasu subjektu údajů, musí své (i zamýšlené) zpracování podrobit testu souladu s právní úpravou a z ní dovodit, zda souhlas ke zpracování je, nebo není třeba. Je poměrně častou chybou některých správců, že vyžadují souhlasy ke zpracování (resp. k jeho některé formě) i tam, kde to vůbec potřeba není, jaksi „pro jistotu“.⁴

Jisté je, že školy a školská zařízení zpracovávají poměrně masivní množství informací o svých žácích, v některých případech dokonce i údajů citlivých. Jen ilustrativně zde uvádíme příklad, kdy informace o světonázoru zasáhla i do školství, a to způsobem nečekaným.

PŘÍKLAD

Nejvyšší správní soud totiž musel řešit situaci, kdy v nabídce školní jídelny byly každodenně tři druhy obědů, ovšem žádný nevyhovoval veganským standardům. Matka nezletilého dítěte požadovala, aby byl jejímu synovi připravován veganský oběd, ale tomuto požadavku nebylo vyhověno z provozních i ekonomických důvodů. Nejvyšší správní soud uzavřel, že „právo na přístup ke školnímu stravování je veřejným subjektivním právem, o němž přísluší rozhodnout řediteli školy nebo školského zařízení dle § 164 odst. 1 písm. a) školského zákona. Z toho ovšem ještě nevyplývá, že žák má právní nárok na to, aby mu byla přímo poskytnuta strava jdoucí nad rámec výživových norem a finančních limitů dle vyhlášky č. 107/2005 Sb., o školním stravování. Není přitom porušením ústavním pořádkem garantované svobody vyznání, pokud je žákovi umožněno, aby si stravu, která je v souladu s náboženským vyznáním nebo světonázorem jeho a jeho zákonných zástupců, přinesl do školy, v době oběda si ji nechal ve školní jídelně ohřát a následně ji zkonsumoval“.⁵

⁴ BARTÍK, V. a E. JANEČKOVÁ. *Zákon o ochraně osobních údajů s komentářem*. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2010, s. 87.

⁵ Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 5. 2011, č.j. 2 Aps 3/2010 112, zdroj (ASPI ID) JUD 196503CZ.

Ostatně i otázka soukromí jako takového je v oblasti školství více než nezajímavá. Dalo by se dokonce soudit, že z hlediska soukromí není nic zásadního, když někdo chodí do školy nebo v ní učit není. Takové uvažování by však bylo mylné. Soukromí je fenomén, kterému je třeba věnovat neustálou pozornost.

Otázku soukromí a jeho ochrany je však možno položit jinak: jaké má člověk možnosti, aby si soukromí ochránil tam, kde není nezbytně nutné, aby se jej vzdal. Nejjednodušší odpověď na ni je, že si má soukromí prostě sám chránit. Problém je však v tom, že prostředky, jimiž jednotlivec disponuje, jsou obvykle chabé v porovnání s těmi, jimiž disponují ti, kteří do soukromí mohou zasahovat. Proto musí existovat právní ochrana tohoto slabšího partnera, která stanoví, za jakých podmínek smí být do jeho soukromí intervenováno.

Soukromí je institutem, který prochází napříč právním řádem, ochranu mu poskytuje právo trestní, občanské, pracovní i předpisy jiných právních odvětví. Taková úprava je nezbytná především ve vztazích vertikálních, tedy tam, kde vůči jednotlivci vystupují orgány veřejné moci, pro které platí v právním státě zásada, že mohou jen to, co jim zákon výslovně dovoluje.

Ochranu je však třeba soukromí jednotlivců poskytovat i ve vztazích horizontálních, kde vůči sobě vystupují jinak rovnoprávní partneři, kteří mohou vše, co jim zákon nezakazuje. Právní úprava musí ovšem řešit i jiné problémy, zejména konkurenci různých práv, především pak práva na soukromí na straně jedné a práva na informace na straně druhé.⁶

Smyslem ZoOU je realizovat právě také Listinou základních práv a svobod zaručené právo na ochranu občana před neoprávněným zasahováním do jeho soukromého a osobního života neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním osobních údajů.⁷

Tato publikace se snaží na některé vybrané otázky zpracování osobních údajů ve školství upozornit a naznačit i základní aplikační principy tak, aby v rámci zpracování osobních údajů nedocházelo ke zbytečným excesům tam, kde by jim bylo možno předejít.

⁶ MATES, P. *Ochrana soukromí ve správním právu*. Praha: Linde, 2004, s. 8.

⁷ BARTÍK, V. a E. JANEČKOVÁ. *Zákon o ochraně osobních údajů s komentářem*. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2010, s. 13.

KAPITOLA PRVNÍ

Základní právní úprava ochrany osobních údajů

Mezinárodní zkušenosti postupně ukazovaly, že ochranu osobních údajů není možné řešit výlučně na národní úrovni. Rostoucí objem přenášených osobních údajů mezi státy, vytváření mezinárodních databank, zvyšující se pohyb lidí bez ohledu na hranice států, rostoucí mezinárodní spolupráce v oblastech vědy a výzkumu kladly nové požadavky na mezinárodní koordinaci při ochraně osobních informací. Bylo nutno sjednotit principy ochrany osobních dat a jednotně pojmenovat rizika plynoucí z jejich volného přenosu.

Z těchto potřeb vycházela také Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD), která již v roce 1969 vypracovala studii o přenosu dat přes hranice států pro potřebu veřejného sektoru a která 23. září 1980 vydala Průvodce o ochraně soukromí a o přenosu osobních dat přes hranice států (Guidelines Governing the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data).

Při přípravě tohoto dokumentu spolupracovala OECD s Radou Evropy, která v té době již měla zpracovaný návrh úmluvy o soukromí (Convention on Privacy). V tomto dokumentu byly poprvé definovány pojmy, které byly následně používány ve všech dalších právních předpisech. Byl definován pojem „správce“ (data controller) jako subjekt, který musí ze zákona nést základní odpovědnost za aktivity týkající se zpracování osobních údajů. Rovněž byly definovány pojmy jako „subjekt údajů“, „osobní údaje“, přenos přes hranice a další. Od roku 1980 se tak tyto pojmy začaly všeobecně používat nejen v právních předpisech jednotlivých členských států OECD, ale také v mezinárodním právu.⁸

Tento vývoj na mezinárodní scéně nezadržitelně směřoval k roku 1981, kdy došlo k částečnému ujednocení roztržité právní úpravy na evropském poli ochrany osobních údajů, a to vznikem Úmluvy o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat. Tato úmluva zaručuje na území každé smluvní strany každé fyzické osobě, ať je jakékoli národnosti nebo pobývá kdekoli, úctu k jejím právům, základním svobodám a zejména k jejímu právu na soukromý život se zřetelem k automatizovanému zpracování osobních údajů,

---

⁸ KUČEROVÁ, A., BARTÍK, V., PECA, J., NEUWIRT, K. a J. NEJEDLÝ. *Zákon o ochraně osobních údajů. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 26.

kteří se k ní vztahují. Tato úmluva zavedla do mezinárodního práva zejména zásady ochrany osobních údajů, které pak převzaly jednotlivé státy. Jedná se o zásady legitimacy zpracování, nezbytnosti časového omezení, potřebnosti a přiměřenosti, průhlednosti, bezpečnosti, práva přístupu k informacím, nezávislého dozoru a mnoho dalších. Ani tato úmluva však nezůstala do dnešních dnů ve svém původním rozsahu, dvacet let po svém schválení byla roku 2001 rozšířena Dodatkovým protokolem o orgánech dozoru a toku údajů přes hranice. V této rozšířené podobě se úmluva dodnes hojně využívá.⁹

Tato úmluva je velmi důležitá i ve vztahu k povinnosti žádat Úřad pro ochranu osobních údajů o povolení k předání osobních údajů do zahraničí. Úmluva č. 108 ve svém článku 3 odst. 2 písm. c) stanoví, že kterýkoliv stát může při podpisu nebo uložení ratifikační listiny, při přijetí, při schválení, přistoupení nebo kdykoliv později sdělit prohlášením zasláným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, že uplatní tuto úmluvu rovněž na soubory osobních údajů, které se nezpracovávají automatizovaně. Česká republika toto prohlášení učinila současně s ratifikací Dodatkového protokolu k uvedené Úmluvě č. 108 dne 24. září 2003.

Pro předání osobních údajů do států, které ratifikovaly Úmluvu č. 108, to znamená, že ze strany České republiky se tato úmluva vztahuje jak na automatizované, tak i neautomatizované zpracování osobních údajů, a pokud je naplněn její článek 12 odst. 2, platí pro oba typy těchto datových souborů, že smluvní strana nemůže pouze z důvodu ochrany soukromého života zapovědět nebo podrobit zvláštnímu povolení tok osobních údajů směřující na území druhé smluvní strany. Rovněž § 27 odst. 2 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“) připouští výjimky z povinnosti žádat Úřad pro ochranu osobních údajů o povolení k předání osobních údajů do zahraničí, pokud zákaz omezování volného pohybu osobních údajů vyplývá z mezinárodní smlouvy, k jejíž ratifikaci dal Parlament souhlas a kterou je Česká republika vázána. Není pochyb o tom, že zmiňované ustanovení zákona se týká i Úmluvy č. 108.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že pro předání osobních údajů do států, které ratifikovaly Úmluvu č. 108,¹⁰ není nutné žádat o povolení ve smyslu § 27 odst. 4 zákona o ochraně osobních údajů a ani Úřad pro ochranu osobních údajů není oprávněn zahajovat řízení o povolení k předání, neboť by se v tomto případě

⁹ BARTÍK, M. *Ochrana osobních údajů v souvislosti s jednáním orgánů obce*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, s. 8.

¹⁰ Vedle členských států Evropské unie podepsaly a ratifikovaly Úmluvu č. 108 např. tyto státy: Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Gruzie, Chorvatsko, Island, Lichtenštejnsko, Make-donie, Norsko, Srbsko, Švýcarsko.

Dodatkový protokol k Úmluvě č. 108 podepsaly a ratifikovaly např. tyto státy: Albánie, Bosna a Hercegovina, Česká republika, Chorvatsko, Francie, Kypr, Litva, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko a Švédsko.

jednalo o úkon, který by byl v rozporu s cíli zmiňované mezinárodní smlouvy i se zákonem o ochraně osobních údajů.¹¹

Po ratifikaci této úmluvy následovalo přijetí zákona č. 256/1992 Sb., o ochraně osobních údajů v informačních systémech, který byl prvním uceleným právním předpisem v oblasti ochrany osobních údajů. Poskytoval definice některých termínů, jako například osobní údaj, informační systém, provozovatel informačního systému, dotčený subjekt, zveřejněná informace a další, zákon také určoval, jakým způsobem je dovoleno získávat a pak dále zpracovávat jednotlivé osobní údaje a jak je zabezpečit. Problém tohoto zákona však byla jeho bezzubost, postrádal naprosto sankční ustanovení ani nestanovil žádný dozorový orgán, a tak se stal spíše proklamací bez valného praktického účinku. Tento nedostatek napravil až současný o ochraně osobních údajů.¹² S jistou mírou nadsázky lze tedy konstatovat, že šlo o předpis obsoletní, protože v podstatě nikdy nebyl v praxi realizován.

Vzhledem k tomuto stavu nebyl český právní řád, kam byl zmíněný zákon převzat, kompatibilní s právem Evropské unie, na jejíž půdě byla přijata zvláštní směrnice Evropského parlamentu a rady č. 95/46/ES, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a volným pohybem těchto údajů, která ukládala členským státům, aby ji promítly do tří let do svých právních řádů. Svoje zákony s ní musely samozřejmě harmonizovat i státy, které se chtěly stát členy Evropské unie. Jedním z nejvýznamnějších přínosů této směrnice, kromě výrazného příspěvku k harmonizaci národních předpisů, je deklarace faktu, že státy nesmějí omezit ani zakázat volný pohyb osobních údajů mezi členskými státy z důvodů ochrany podle ustanovení této směrnice.

Směrnice vychází v podstatě z úmluvy, ale výrazně ji rozšiřuje a prohlubuje. Stanovuje požadavky na technickou bezpečnost zpracování dat, ukládá povinnost oznamovat zpracování osobních údajů a mít souhlas dotčené osoby se zpracováním, požaduje vytvoření nezávislého orgánu dozoru, rozšiřuje ochranu osobních údajů také na neautomatizovaně zpracovávané údaje a údaje přenášené mimo Evropskou unii, definuje zvláštní kategorii údajů, tzv. citlivé údaje. Řeší problematiku ochrany fyzických osob (nevztahuje se tedy na ochranu právnických osob v této oblasti) v souvislosti se zpracováním osobních údajů a problematiku volného pohybu těchto údajů. Hned v úvodu této směrnice je uvedeno, že při zpracování osobních údajů musí být dodrženy základní svobody a práva osob, zejména pak právo na ochranu soukromí.

Cílem této směrnice je zajistit vysokou úroveň ochrany osobních údajů ve všech členských státech Unie, zajistit volný pohyb informací a informačních služeb

¹¹ www.uoou.cz, Předávání osobních údajů do zahraničí – K problémům z praxe – Aplikace Úmluvy Rady Evropy č. 108 ve vztahu k povinnosti žádat Úřad o povolení k předání osobních údajů do zahraničí.

¹² BARTÍK, M. *Ochrana osobních údajů v souvislosti s jednáním orgánů obce*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, s. 5.

mezi členskými státy (zejména z důvodu stále se rozvíjejícího vnitřního trhu), stanovit společný rámec pro práci s osobními údaji a jejich ochranu na území Evropské unie a sladit národní legislativu v této oblasti platnou na území jednotlivých států (členské státy si mohou v národních předpisech upřesnit obecné podmínky a zákonitosti zpracování osobních údajů). Zásady ochrany se musí vztahovat na veškeré zpracování osobních údajů kteroukoliv osobou, jejíž činnosti spadají do oblasti působnosti práva EU (nevztahuje se však na fyzické osoby, které provádějí zpracování osobních údajů, které má výlučně osobní povahu – např. vedení adresáře, korespondence, ...), musí se vztahovat na veškeré informace týkající se identifikované nebo identifikovatelné osoby (nevztahují se tedy na anonymní nebo anonymizované údaje) a vztahují se i na zvukové a obrazové údaje týkající se fyzických osob.

Velký důraz je při ochraně subjektů kladen zejména na nutnost získání souhlasu subjektu se zpracováním osobních údajů, zákonnost zpracování, nutnost oznámení zpracovávání, právo subjektu osobních údajů na získání informací a opravu osobních údajů, bezpečnost zpracování a omezený sběr.¹³

A konečně od 1. ledna 1999 se veškeré akty Evropských společenství o ochraně fyzických osob při zpracování osobních údajů a při volném pohybu takových údajů uplatňují vůči institucím založeným Amsterodamskou smlouvou. Tak se ochrana osobních dat stala součástí smluv o založení Evropského společenství a tak i součástí primárního práva, což našlo výraz v článku 286/ex 213b.¹⁴

Všechny tyto mezinárodní dokumenty vedly k přijetí ZoOU tak, jak jej známe dnes. Zákon byl přijat v roce 2000 a od té doby byl již 24krát novelizován. Je nutné ještě dodat, že některé z novel nejsou dosud účinné.

¹³ <http://www.registry.cz/index.php?pg=legislativni-aspekty-evropska-unie>.

¹⁴ BARTÍK, M. *Ochrana osobních údajů v souvislosti s jednáním orgánů obce*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, s. 9.

KAPITOLA DRUHÁ

Některá ustanovení ZoOU

2.1 Základní pojmy používané v oblasti ochrany osobních údajů

Jedním z klíčových ustanovení ZoOU je § 4, v němž jsou vymezeny základní pojmy. Ustanovení § 4 ZoOU patří mezi jedno z nejdůležitějších, neboť z pojmů a z jejich aplikace vycházejí v zákoně upravená práva a povinnosti těch, na které se zákon vztahuje. Nejprve je nutné ujistit se, že údaj, s nímž správce pracuje, je osobním údajem ve smyslu ZoOU, zda s údajem prováděný proces je zpracován tak, jak jej chápe ZoOU atd., a teprve v případě kladné odpovědi na tyto otázky se správce zabývá dalšími ustanoveními ZoOU, jež mu ukládají povinnosti a dávají práva.

Ustanovení § 4 ZoOU definuje pro účely zákona řadu základních pojmů, které pak zákon používá v uvedeném obsahu. Vymezeny jsou všechny základní pojmy ve smyslu jejich hmotného obsahu (např. osobní údaj a další) a také pojmy, které lze označit za „popis procesu“ (např. zpracování). Pojmy obecně vycházejí z mezinárodních dokumentů, které byly jednak ideovým vzorem a jednak pramenem práva, na jejichž základě byl zákon koncipován a později také v různém rozsahu novelizován.

Tím nejzákladnějším a nejpoužívanějším pojmem je pojem **osobní údaj**, jímž je každý údaj týkající se určeného nebo určitelného subjektu údajů. Subjekt údajů se považuje za určený nebo určitelný, jestliže lze subjekt údajů přímo či nepřímo identifikovat zejména na základě čísla, kódu nebo jednoho či více prvků, specifických pro jeho fyzickou, fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu.

Pojem je definičně determinován několika faktory, resp. prvky. Prvním prvkem je vymezen rozsah. To znamená, že osobním údajem je informace, a to jakákoliv. ZoOU tedy informace jako takové nikterak nevynechává, ale ani nijak neomezuje. Znamená to, že není kladen důraz na pravdivost informace, ba naopak, široká definice jako by předpokládala, že ne každá informace bude pravdivá, a ZoOU dává nástroje, jak se s takovou situací vyrovnat. Může se také jednat nejen o informace tzv. objektivní, ale také o různé soudy, hodnocení, závěry a podobně.

Osobním údajem je tedy jakýkoli údaj, jenž se vztahuje k nějaké fyzické osobě. Současně je ovšem třeba, aby tato osoba byla těmito údaji či na jejich základě identifikovatelná. Pro to, zda jde o osobní údaj, je rozhodná skutečnost, zda je možno ze strany správce vytvořit přímý vztah mezi takovým údajem a danou fyzickou osobou. Takový vztah se vytváří prostřednictvím určitých identifikátorů, na jejichž základě lze jednoznačně určit, že se jedná o určitou osobu. Obecně lze za minimální množství takových údajů považovat jméno, příjmení a rodné číslo, případně datum narození a adresu bydliště, v konkrétních případech jich však může být i méně (např. v malé lokalitě postačí jméno, příjmení a povolání).

O osobní údaj se však jedná i v případě, že správce sice nedisponuje údaji, jimiž by mohl provést (přímo) identifikaci, ale má možnost si takový údaj opatřit a spojit s údajem, kterým disponuje (např. jméno a příjmení s rodným číslem). V takovém případě lze zjistit identitu subjektu údajů nepřímo.

Určenost je tedy stav, kdy správce disponuje údaji, jimiž lze fyzickou osobu přímo jednoznačně identifikovat, o určitelnost jde tam, kdy správce může na základě údajů, které má buď k dispozici, nebo k nimž má přístup, tuto osobu jednoznačně odlišit od jiných subjektů.¹⁵ V těchto případech bude nezbytné zpracování takových údajů posuzovat zcela individuálně, případ od případu. Bude záležet na rozsahu údajů či zpracovávaných informací, dostupnosti a legálním zdroji případných dalších údajů, přístupu k těmto zdrojům apod.

Zákon uvádí příkladný výčet kritérií, na jejich základě může být fyzická osoba přímo identifikována (a bude tedy určena) anebo nepřímo identifikovatelná (bude tedy určitelná). Těmito kritérii tak mohou být čísla nebo kódy s nějakým vztahem ke konkrétní fyzické osobě anebo větší či menší soubor informací, charakteristických pro omezenou skupinu fyzických entit stejných druhových charakteristik. Jedná se tedy buď o jednoznačné odlišení, resp. rozlišení fyzické osoby ve skupině dalších osob, anebo o možnost, že postupným skládáním informací lze dojít také určení fyzické osoby. Bude tedy vždy záležet na konkrétní situaci, nicméně při posuzování rozsahu údajů pro identifikovatelnost (ať absolutní, nebo relativní) bude vždy třeba věnovat patřičnou pozornost tomu, zda se tedy už jedná o osobní údaje, nebo nejedná.¹⁶

Zákon definuje také některé speciální typy osobních údajů. Prvním je **citlivý osobní údaj**, kterým je podle ZoOU údaj vypovídající o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, členství v odborových organizacích, náboženství a filozofickém přesvědčení, odsouzení za trestný čin, zdravotním stavu a sexuálním životě subjektu údajů a genetický údaj subjektu údajů; citlivým údajem je také biometrický údaj, který umožňuje přímou identifikaci nebo autentizaci subjektu údajů. Jedná se o údaje, které se týkají fyzické osoby

¹⁵ MATES, P. *Ochrana soukromí ve správním právu*. Praha: Linde, 2004, s. 188.

¹⁶ BARTÍK, V. a E. JANEČKOVÁ. *Zákon o ochraně osobních údajů s komentářem*. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2010, s. 35.

velmi blízce a jejichž zpracování je s to do značné míry zasáhnout soukromou sféru člověka.

Není bez zajímavosti připomenout, že zvláštní význam citlivých osobních údajů (informací) není výsadní doménou ZoOU. Jejich význam je jistě zdůrazněn skutečností, že okruhy informací, resp. skutečností se dotýkají těch právních vztahů, jež jsou relevantní např. pro zákaz diskriminace podle zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), když diskriminace je zakázána také z důvodů rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru.¹⁷ Český právní řád tyto zvláštní skupiny údajů aproboval do ZoOU a dále je i rozšířil. V některých případech i kategoriemi, které jsou významově blízce a radě lidí splývají.¹⁸

Je nutné připomenout, že mezi citlivé osobní údaje patří jen ty údaje, které lze zařadit do kategorií, které zmiňuje ZoOU. Jiné údaje, byť mohou být lidmi subjektivně pociťovány jako velmi citlivé, ve smyslu ZoOU citlivými nejsou.

Dalším je **anonymní údaj**, jímž je takový údaj, který buď v původním tvaru, nebo po provedeném zpracování nelze vztáhnout k určenému nebo určitelnému subjektu údajů. Definici pojmu anonymní údaj je třeba chápat kontextuálně ve vztahu k jiným definicím, zejména však k pojmu osobní údaj. Již z definice a výše uvedeného vztahu k pojmu osobní údaj je zřejmé, že bude-li někdo (úmyslně není použit termín správce osobních údajů) zpracovávat informace, které jsou anonymní již na samém počátku sběru takových informací, které nelze vztáhnout ke konkrétní fyzické osobě, a tato osoba není ani ze shromážděných informací určitelná, nebude se vůbec jednat o aktivity, na které by bylo možno vztáhnout ZoOU, a to proto, že se nebude jednat o osobní údaje, ve smyslu definice tohoto zákona.

I když definice pojmu zpracování [§ 4 písm. e)] neuvádí ve fakultativním výčtu způsobů a forem zpracování anonymizaci jako takovou, nelze pochybovat o tom, že anonymizace je způsob zpracování, který správce provádí s osobními údaji a jehož výsledkem je právě anonymizace, tedy dosažení stavu, že sice řada informací (původně osobních údajů) zůstane zachována, ale nebudou již osobními údaji ve smyslu ZoOU. Dá se tak ostatně dovodit i ze znění § 5 odst. 1 písm. e) ZoOU, kde je ve větě poslední uvedeno, že „při použití pro tyto účely je třeba dbát práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života subjektu údajů a osobní údaje anonymizovat, jakmile je to možné“. Je tedy zřejmé, že z pohledu zpracování je anonymizace operací poslední (v případě, že nedochází k likvidaci), a po její realizaci se již o osobní údaje jednat nebude.

¹⁷ § 2 odst. 3 antidiskriminačního zákona.

¹⁸ BARTÍK, V. a E. JANEČKOVÁ. *Zákon o ochraně osobních údajů s komentářem*. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2010, s. 37 a násl.

Je však podstatné, aby anonymizace byla skutečně provedena tak, aby naplnila svůj věcný obsah. Zdaleka nejběžnější formou anonymizace bývá „odpojení“ základních identifikátorů (viz výše vysvětlení pojmu „osobní údaj“), tedy jména, příjmení a adresy bydliště fyzické osoby, subjektu údajů. Obvykle také bývá jejich nahrazení nějakým číselným kódem. Pokud si správce osobních údajů „ponechá“ obě poloviny rozdělené informace, nebude se jednat o anonymizaci v pravém slova smyslu, ale o tzv. pseudoanonymizaci. Pokud si správce ponechá „převodní můstek“, tedy pravidla, na jejichž základě provedl nahrazení identifikátorů např. číselným kódem, bude původní úplná informace vždy rekonstruovatelná a o anonymizaci tak nepůjde.¹⁹

Posledním je **zveřejněný osobní údaj**, který zákon definuje jako osobní údaj zpřístupněný zejména hromadnými sdělovacími prostředky, jiným veřejným sdělením nebo jako součást veřejného seznamu. Je důležité vnímat, že sama definice, nepřítli štěstě využívá i další formu zpracování, kterou je zpřístupňování. Vzhledem k tomu, že zákonodárce oba pojmy, jako formy zpracování osobních údajů rozlišil, naznačuje, že mezi zpřístupněním a zveřejňováním bude rozdíl.

Z logiky věci se dá usoudit, že zveřejňování je zvláštní forma zpřístupnění spočívající v tom, že o zveřejnění se bude jednat v případě, kdy osobní údaje budou zpřístupněny neurčitému okruhu příjemců zveřejňovaného osobního údaje, jak naznačuje definice, když fakultativně uvádí na prvním místě hromadné sdělovací prostředky, mezi něž se běžně řadí periodický tisk v nejširším slova smyslu,²⁰ rozhlas, televize²¹ a také bezpochyby internet jako prostředek moderní elektronické komunikace a šíření informací.²²

Naproti tomu zpřístupnění lze chápat spíše tak, že osobní údaj je zpřístupněn omezenému okruhu adresátů, byť by tento omezený okruh mohl být i relativně velký. Nebude se však jednat o „širokou veřejnost“ tak, jak je tento pojem dnes běžně chápán, tedy že zveřejněná informace je určena jakoby všem, na něž dopadá i teoretický nebo potencionální vliv daného sdělovacího prostředku.

Zveřejnění ve smyslu ZoOU je však vždy třeba chápat jako zpracování, tedy jako systematickou činnost správce osobních údajů ve smyslu ustanovení § 4 písm. e) ZoOU. Přitom je zveřejňování nutno považovat za jeden z nejcitlivějších způsobů zpracování. Znamená to ale také, že ne každé zveřejnění informací, jež samy o sobě mohou být i osobním údajem, je nutno považovat za zpracování a tedy činnost podřaditelnou pod ZoOU. Sem je možno zařadit třeba informace

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon).

²¹ Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů.

²² Např. zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích).

zprostředkované právě medií při zpravodajstvích. Často se totiž v těchto případech jedná o nahodilé nebo lépe ojedinělé zveřejnění nezpracovávaných osobních údajů a v tomto případě se nejedná o činnost, která by byla pod dohledem Úřadu.²³

Zpřístupnění osobních údajů jinou formou než přímo hromadnými sdělovacími prostředky je možno chápat jako jakýkoliv jiný způsob, jehož prostřednictvím jsou informace, jsou-li osobními údaji, poskytnuty veřejnosti, tedy zveřejněny. Děje se tak dnes a denně například při čtení rozsudků soudů jak civilních, tak trestních, při zpřístupňování informací z jednání rad a zastupitelstev obcí a krajů a v mnoha dalších případech.²⁴

Mezi klíčová ustanovení zákona náleží vymezení pojmů **správce** a **zpracovatel**. Správcem je podle § 4 písm. j) ZoOU každý subjekt, který určuje účel a prostředky zpracování osobních údajů, provádí zpracování a odpovídá za něj. Toto určení koresponduje a doplňuje ustanovení § 3 odst. 1 ZoOU, podle něhož se tento zákon vztahuje na osobní údaje, které zpracovávají státní orgány, orgány územní samosprávy, jiné orgány veřejné moci, jakož i fyzické a právnické osoby. Jinak řečeno, toto ustanovení jednoznačně charakterizuje okruh adresátů právní normy (ZoOU) z hlediska tzv. osobní působnosti a okruhu věcné působnosti.

Z výčtu adresátů normy je zřejmé, že zákon dopadá na každý subjekt, který osobní údaje zpracovává, neboť vzhledem k rozsahu vymezení těžko nalezneme subjekt, který by byl ze základního vymezení působnosti zákona vyňat, a to bez ohledu na jejich právní subjektivitu. Jinak řečeno, ZoOU se bude tedy vztahovat na každého, kdo zpracovává osobní údaje, bez ohledu na to, zda se jedná například o právnickou osobu, fyzickou osobu nebo státní orgán.²⁵

Nelze se domnívat, že se jedná pouze o již zmiňované tzv. velké správce – orgány státní správy a samosprávy, soudy, obchodní společnosti apod. Mezi správce pojmově patří kdokoli, kdo v rámci výkonu své podnikatelské činnosti, profese, živnosti apod. zpracovává osobní údaje ve smyslu § 4 písm. e), tzn. systematicky spravuje databázi svých obchodních partnerů, klientů, pacientů, zákazníků apod. Logicky sem tedy patří každý lékař, který vykonává zdravotní péči a v této souvislosti vede zdravotní dokumentaci pacientů, každý, kdo v rámci výkonu své podnikatelské činnosti zpracovává mimo jiné osobní údaje obchodních partnerů, svých zákazníků, každé občanské sdružení, politická strana, odborová organizace a další subjekty.²⁶

²³ KUČEROVÁ, A., BARTÍK, V., PECA, J., NEUWIRT, K. a J. NEJEDLÝ. *Zákon o ochraně osobních údajů. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 62.

²⁴ BARTÍK, V. a E. JANEČKOVÁ. *Zákon o ochraně osobních údajů s komentářem*. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2010, s. 59.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ KUČEROVÁ, A., BARTÍK, V., PECA, J., NEUWIRT, K. a J. NEJEDLÝ. *Zákon o ochraně osobních údajů. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 58 a násl.